

שלוש תפילות – מדוע?

א. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד ב

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום; רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידן תקנום. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית - שנאמר +בראשית י"ט+ וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר +תהלים ק"ו+ ויעמד פינחס ויפלל; יצחק תקן תפלת מנחה - שנאמר +בראשית כ"ד+ ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה, שנאמר +תהלים ק"ב+ תפלה לעני כי - יעטף ולפני ה' ישפך שיחו, יעקב תקן תפלת ערבית - שנאמר +בראשית כ"ח+ ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר +ירמיהו ז'+ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע - בי.

ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי: מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות - שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות; ורבי יהודה אומר: עד ארבע שעות, שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות. ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב - שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב; רבי יהודה אומר: עד פלג המנחה, שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה. ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע - שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה; ומפני מה אמרו של מוספין כל היום - שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום; רבי יהודה אומר: עד שבע שעות, שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות. תא שמע: דתניא, רבי יהודה אומר: פלג המנחה אחרונה אמרו, והיא אחת עשרה שעות חסר רביע. נימא תיהוי תיובתיה דרבי יוסי ברבי חנינא! אמר לך רבי יוסי ברבי חנינא: לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום, ואסמכינהו רבנן אקרבתות. דאי לא תימא הכי - תפלת מוסף לרבי יוסי ברבי חנינא מאן תקנה? אלא: תפלות אבות תקנום, ואסמכינהו רבנן אקרבתות.

ב. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

המבעה וההבער כו'. מאי מבעה? רב אמר: מבעה - זה אדם, ושמואל אמר: מבעה - זה השן. רב אמר מבעה זה אדם, דכתיב: +ישעיהו כ"א+ אמר שומר אתה בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו;

ג. רש"י מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

אמר שומר - אמר הקב"ה.

אתה בקר - גאולה ללדיקים.

וגם לילה - חשך לרשעים אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו אלמא בלילא כתיב בעיו.

ד. בראשית פרק ב

(ד) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְקֹקֶ אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

(ה) וְכָל שִׁיחַ הַשְּׂדֵה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשְּׂדֵה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְקֹקֶ אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעַבֵּד אֶת הָאֲדָמָה:

(ו) וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה:

(ז) וַיִּצְרֶךְ יְקֹקֶ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרַי מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשִׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

ה. רש"י בראשית פרק ב

כי לא המטיר - ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתה של גשמים, וכשכא אדם וידע שהם לורך לעולם התפלל עליהם וירדו, ולמחו האילנות והדשאים:

(ז) ויירך - שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירה שני יודין:

עפר מן האדמה - כבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה. דבר אחר נטל עפרו ממקום שנאמר בו (שמות כ כא) מזהב אדמה תעשה לי, אמר הלואי תהיה לו כפרה ויוכל לעמוד:

ויפח באפיו - עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים, לפי שציוס ראשון נבראו שמים וארץ. בשני ברא רקיע לעליונים. בשלישי תראה היבשה לתחתונים. ברביעי ברא מאורות לעליונים. בחמישי ישרלו המים לתחתונים, הוצק השקי לבראות בו צעליונים ובהתחתונים, ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית, שהיו אלו רבים על אלו צדריאל יום אחד:

ו. יונתן בראשית פרק ב פסוק ז

(ז) וַיִּבְרָא יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם בְּתַרְיִן יִצְרִינ וַדְּבַר עֶפְרָא מֵאֲתֵר בֵּית מִקְדָּשָׁא וּמֵאַרְבַּעַת רוּחֵי עֲלָמָא וּפְתָכָא מִפְּלִי מִימֵי עֲלָמָא וּבְרִיָּה סוּימָא שְׁחִים וְחִירוֹ וְנִפְחַ בְּנִחְזוּרְהֵי נְשִׁמְתָא דְחַיִּי וְהוֹת נְשִׁמְתָא גְּוּפָא דְאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא לְאַנְהָרוּת עֵינָיִן וּלְמַצְתוֹת אוּדְנָיִן:

ז. נפש החיים – שער ב פרק יד

אמנם ביאור הכתוב הנ"ל בתחלת דברינו ולעבדו כו' ובכל נפשכם. שעבודת התפלה השלימה צריכה שתהיה עם הנפש. הוא ענין גדול ליודעים ומביני' קצת. וכאשר יתמיד האדם תפלות בזאת המדרגה שיתבאר א"ה. יתוסף לו טהרה על טהרתו. כי מצינו בכמה מקומות במקרא ובדברי רז"ל שהתפלה נקראת בשם נפש. כי כמה הלכת' גברותי בעיקרי התפלה איכא למשמע מקראי דחנה. וכתוב בה ואשפוך את נפשי לפני ה'. וכתוב ברכי נפשי את ה'. הללי נפשי את ה'.. והענין שעבודת התפלה היא במקום עבודת הקרבן וכמו שענין הקרבן היה להעלות נפש הבהמה למעלה. ולכן עיקר הכפרה היה תלוי בזריק' הדם הוא הנפש. וכן הקטרת האימורים עיקרם היה לכוונת העלאת הנפש. כן עיקר ענין התפלה הוא. להעלות ולמסור ולדבק נפשו למעלה. כי כח הדבור של האדם נקרא נפש כמ"ש ויהי האדם לנפש חיה ות"א לרוח ממללא. וכן נרא' לעין שבכל דבור שהאדם מוציא מפיו. יוצא מפיו רוח והבל הלב. והדבור הוא עיקר נפש האדם שזה יתרון האדם מן הבהמה. א"כ כל תיבה היוצאת מפי האדם היא כח וחלק מנפשו:

ח. תלמוד בבלי מסכת נדה דף ל עמוד ב

דרש רבי שמלאי: למה הולד דומה במעי אמו - ..ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שנאמר +איוב כ"ט+ בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך. ואל תתמה, שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיה. ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים, שנאמר +איוב כ"ט+ מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני, ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים - הוי אומר אלו ירחי לידה. ומלמדן אותו כל התורה כולה, שנאמר +משלי י"ד/ד'+ ויורני ויאמר לי יתמד דברי לבך שמור מצותי וחיה, ואומר +איוב כ"ט+ בסוד אלוה עלי אהלי. מאי ואומר? וכי תימא נביא הוא דקאמר - ת"ש: בסוד אלוה עלי אהלי. וכיון שבא לאויר העולם - בא מלאך וסטר על פיו, ומשכחו כל התורה כולה, שנאמר +בראשית ד'+ לפתח חטאת רובץ.

ט. שיר השירים פרק א

(ב) יִשְׁקֵנִי מְנִשְׁקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מִיָּין:

י. רש"י שיר השירים פרק א'

(ב) יסקני מנשיקות פיהו – זה השיר אומרת צפיה בגלותה ובאלמונתה מי יתן ויסקני המלך שלמי מנשיקות פיהו כמו מאזו לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאווה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה פה אל פה:
כי טובים – לי לודיך מכל משחה וין ומכל עונג ושמהה, ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמהה נקראת על שם היין כענין שנאמר (אסתר ז) אל בית משחה היין (ישעיה כד) בשייר לא ישתו וין (שם /ישעיהו כ"ז/) והיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משחיהם זהו ביאור משמעו, ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ולאחסן דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומוצטחים מאתו להופיע עוד עליהם לזכר להם סוד טעמיה ומסתור לפנותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו יסקני מנשיקות פיהו:

יא. מהר"ל – נתיב העבודה פרק ב'

ולכך צריך שיהיה מבקש חסרונו בדבור ואז הוא מבקש חסרונו במה שהוא אדם חסר. ואין זה מוכן להשלמה מן העלה רק כאשר יוציא חסרונו אשר הוא חסר מצד שהוא אדם, ואז הוא מוכן לקבל השלמה מן העלה. ולפיכך צריך שיתפלל האדם אל השם יתברך שהוא העלה בדבור, כי בזה האדם מצד שהוא אדם אז מוכן לקבל השלמה מן העלה כאשר הוא אדם חסר, וזה כאשר יוציא חסרונו בדבור שמצד הדבור הוא אדם, אבל כאשר הוא מתפלל בלבד בלבד לא נקרא שמוציא חסרונו מצד שהוא חי מדבר.. ומשום כך חיוב התפילה הוא בפה

יב. ילקוט שמעוני תורה פרשת ואתחנן רמז תתל

לפיכך חייב אדם לומר אימתי יגיעו מעשי כמעשה אברהם יצחק ויעקב שלא קנו העולם הזה והעולם הבא וימות המשיח אלא בשביל מעשים טובים ותלמוד תורה

יג. בראשית פרק מז

(כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָת שָׁנָה:

יד. שפת אמת בראשית פרשת ויחי שנה תרלא

א"מ"ז מו"ר זצלה"ה הגיד ויחי יעקב בא"מ כי ע"י בחי' אמת יכולין לחיות גם בא"מ וכי' תתן אמת ליעקב עכ"ד. דהנה לא הל"ל רק ויהי יעקב בא"מ. ומשמע דעיקר הרבותא מה שהי' בבחי' חיים גם בא"מ ופי' חיים הוא דביקות בשורש ומקור שמשם נמשך תמיד חיות. וכ"כ בזוה"ק ויגש ע"פ ותחי רוח יעקב. ונ"ל שהוא מלשון מים חיים שע"י שמחת הנפש מעורר מקור החיים וניתוסף חיות. [ונ"ל שז"ש ויהי האדם לנפש חי'. פי' נפש. הרצון. ע"י פנימיות הנפש נמשך חיות תמיד]. והגם שהי' בא"מ ידע שכל המצרים הם רק קליפה והסתר. אבל הפנימיות הוא חיות השי"י.

טו. ספר חובות הלבבות שער י - שער אהבת ה' פרק ו'

כי תפלת הלילה היא זכה יותר מתפלת היום לכמה פנים: מהם, כי האדם בלילה יותר פנוי ממה שהוא ביום. ומהם, שתאוות הגוף מהמאכל והמשתה יותר נחות בלילה ממה שהן נחות ביום. ומהם, כי בלילה יפנה מטרדות העולם, כמשא ומתן בגבית ממון ותשלומו, בבנין, בחרישה וזריעה והדומה לזה מעסקי בני האדם ביום. ומהם, הפסק חברה בינו ובין בני אדם, כאוהב יבקררו וחבר ידבר עמו ובעל חוב יתבעהו במה שיש לו עליו. ומהם, נוח חושיו מרוב מוחשיו בלילה, מפני שאינו רואה מה שיטרידהו ולא שומע מה שיפסיק עליו. ומהם, המלטו מן החנופה ורחקו ממנה, מפני מעוט היושבים עמו בלילה, ואפשר שלא יוכל להתבודד ביום. ומהם, שיתיחד בזכר האלהים ויתבודד בו, בעת התייחד כל אוהב באוהבו והתבודד כל חושק עם חשוקו, כמ"ש: נפשי אויתך בלילה וגו', ואמר: על משכבי בלילות.

טז. ספרי במדבר פרשת פינחס פיסקא קמב

(קמב) וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו למה נאמר לפי שהוא אומר אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם. משל למה הדבר דומה למלך שהיתה אשתו נפטרת מן העולם היתה מפקדתו על בניה אמרה לו בבקשה ממך הזהר לי בבניי אמר לה עד שאת מפקדתי על בני פקדי את בניי עלי שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי מנהג בזיון. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עד שאתה מפקדני על בני פקוד את בני עלי שלא ימרדו בי ושלא ימירו את כבודי באלהי הנכר מהו אומר כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותם זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן (שם /דברים/ לא כ) עד שאתה מפקדני על בני פקוד את בני עלי לכך נאמר צו את בני ישראל.

טז. רמח"ל – דרך ה' – חלק ד פרק ה

<ענין התפלה >:

א. ענין התפילה הוא, כי הנה מן הסדרים שסידרה החכמה העליונה הוא, שלהיות הנבראים מקבלים שפע ממנו ית', צריך שיתעוררו הם אליו ויתקרבו לו ויבקשו פניו, וכפי התעוררותם לו כן ימשך אליהם שפע, ואם לא יתעוררו לא ימשך להם. והנה האדון ב"ה חפץ ורוצה שתתבה טובת בראויו בכל זמניהם, והכין להם עבודה זו דבר יום ביומו, שעל ידה ימשך להם שפע ההצלחה והברכה כפי מה שהם צריכים לפי מצבם זה בזה העולם:

יז. בית הבחירה למאירי מסכת יומא דף סב עמוד ב'

ולא נאמר שנים ליום אלא שתהא שחיטתן כנגד היום ר"ל כנגד השמש שכך אמרו שנים ליום כנגד היום אתה אומר כנגד היום או אינו אלא חובת היום כלומר ללמדנו שהוא צריך שנים בכל יום כשהוא אומר את הכבש אחד וכו' הרי חובת היום אמור הא מה תלמוד לומר שנים ליום כנגד היום הא כיצד תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה וביאור הדברים ששחיטתם טעונה צפון וא"כ בין בשל שחר בין בשל הערבים טעונים הם צפון אלא שמתוך ששחיטתם בזמן זריחת השמש ובזמן נטייתו לערוב היתה מצותם לשחטם כנגד השמש לרמוז על השפלת עובדיה וא"כ בשחרית שהחמה יוצאה מן המזרח וזורחת למערב היו מושכין אותה לצד המערב והיו שוחטין אותה בקרן צפונית מערבית אבל בין הערבים שהחמה במערב וזורחת למזרח היו מושכין אותה לצד המזרח והיו שוחטין אותה בקרן צפונית מזרחית